

PISA 2018

**Prvé výsledky medzinárodného
výskumu 15-ročných žiakov v oblasti
globálnych kompetencií z pohľadu
Slovenska**

Obsah

PodĎakovanie	3
Niekoľko základných informácií o oblasti globálnych kompetencií z merania PISA 2018.....	4
Hodnotenie globálnych kompetencií v teste PISA	5
Všeobecné zistenia v oblasti globálnych kompetencií v cykle PISA 2018 z medzinárodného pohľadu ..	6
Všeobecné zistenia v oblasti globálnych kompetencií v cykle PISA 2018 z pohľadu SR.....	6
Socio-ekonomické zázemie a jeho vplyv na výkon žiakov v oblasti globálnych kompetencií	12
Ďalšie zistenia doplnujúce údaje z kognitívnej časti merania v oblasti globálnych kompetencií	13
Záver	21
Zoznam použitej literatúry	22
Zoznam grafov a tabuliek	22
Zoznam príloh.....	22
Príloha 1 Opis vedomostných/referenčných úrovní pre oblasť globálnych kompetencií PISA 2018	23

PodĎakovanie

Radi by sme **poĎakovali všetkým školám, ktoré sa zúčastnili prípravy a realizácie zberu údajov pre hlavné meranie PISA 2018, za čas a úsilie venované tejto dôležitej medzinárodnej štúdii.**

Taktiež by sme radi poĎakovali všetkým **externým odborníkom**, ktorí spolupracovali s NÚCEM v rôznych fázach procesu prípravy a realizácie merania PISA. Naše osobitné poĎakovanie patrí aj odborníkom z organizácií **Človek v ohrození, n. o.** a **Nadácie Pontis**, ktorí spolupracovali s NÚCEM v prípravnej aj hodnotiacej fáze realizácie merania v inovatívnej oblasti, ktorou bola v štúdii PISA 2018 oblasť **globálnych kompetencií**.

V tejto súvislosti je však dôležité pripomenúť, že výber testových a dotazníkových položiek, ako aj ich samotné zaradenie do kognitívneho testu a dotazníka, rovnako ako i manuál spracovania údajov, bol v záverečnej fáze prípravy priamym rozhodnutím OECD, ktoré zabezpečuje realizáciu merania na medzinárodnej úrovni.

Rovnako by sme radi spomenuli, že v medzinárodnej databáze štúdie PISA, ktorú OECD po ukončení každého cyklu štúdie poskytuje širokej verejnosti na výskumné účely, nie je možné identifikovať konkrétnu školu ani žiaka, ktorý sa merania zúčastnil. Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, ktorý je poverený organizáciou merania PISA na národnej úrovni (a teda aj zberom údajov zo škôl), sa medzinárodnou dohodou zaviazal, že okrem údajov, ktoré zverejní samotné OECD, neposkytne tretím stranám žiadne ďalšie informácie. Tým je naplnený hlavný zámer štúdie PISA, podľa ktorého má výsledok štúdie PISA poskytnúť krajinám informácie o nastavení vzdelávacieho systému a nie o výsledku konkrétnych žiakov. Žiadna z krajín tiež nie je povinná zapracovať výsledok tejto medzinárodnej štúdie do svojich národných kurikulárnych dokumentov či učebníc.

Niekoľko základných informácií o oblasti globálnych kompetencií z merania PISA 2018

Oblasť globálnych kompetencií je **inovatívna doména**, ktorá bola do štúdie PISA 2018 zaradená po prvýkrát v celej doterajšej histórii realizácie štúdie PISA. OECD sa vo svojich aktivitách viažucich sa na vzdelávanie snaží okrem tradičných oblastí **sledovať aj vývoj v problematike, ktorá v posledných rokoch výrazným spôsobom ovplyvnila nielen proces vzdelávania, ale i život celej spoločnosti**. Takou je napríklad aj oblasť **globálnych kompetencií**. Do testovania globálnych kompetencií sa v PISA 2018 zapojili 15-roční žiaci celkovo zo 66 krajín sveta. Krajiny mali na výber zapojiť sa do kognitívneho testu a/alebo dotazníka pre žiakov. Do testovania globálnych kompetencií (kognitívny test) sa v cykle PISA 2018 zapojili žiaci z 27 krajín sveta vrátane Slovenska¹. Žiaci z ďalších 39 krajín² vyplnili v rámci tejto oblasti len dotazníkovú časť. Celkovo sa zapojilo do oboch častí testovania globálnych kompetencií (testová aj dotazníková časť) 11 krajín OECD vrátane Slovenska³. Zber údajov sa na Slovensku uskutočnil v období od **16. – 27. apríla 2018**.

Motiváciou pre zaradenie tejto oblasti do testovania PISA bola predovšetkým snaha zistiť, ako sa v realite prejavia žiacke zručnosti a vnímanie sveta:

- ktorý prechádza zmenami veľkého rozsahu v rámci relatívne krátkeho časového úseku;
- v ktorom je možné takmer neobmedzene cestovať;
- s neobmedzenými informáciami, ktoré je možné jednoducho získať;
- s otvoreným trhom práce;
- v ktorom rôzne ekonomické, kultúrne, demografické a environmentálne vplyvy formujú život mladých ľudí všade bez rozdielu.

Pri rozvíjaní globálnych kompetencií hrá jednu z hlavných úloh škola, ktorá umožňuje žiakom kriticky nazerať na globálny vývoj spoločnosti, ktorý má vplyv nielen na ľudstvo a svet ako celok, ale aj na žiakov samotných. Cieľom takéhoto vzdelávania by malo byť uvedomenie si zodpovednosti za vlastné konanie nielen vo vzťahu k sebe, ale aj vo vzťahu k celej spoločnosti v tom najširšom zmysle.

Záujem využiť príležitostí, ktorú ponúkla v rámci voliteľnej domény OECD ako súčasť merania PISA aj na Slovensku, vyplynul predovšetkým z toho, že táto oblasť je zaradená do riadneho národného kurikula a pre obdobie rokov 2012 – 2016 bola vypracovaná Národná stratégia pre globálne vzdelávanie, ktorej ciele sú v súlade s cieľmi stanovenými OECD pre meranie PISA.

Testovanie oblasti globálnych kompetencií bolo v štúdii PISA 2018 rozdelené do dvoch častí – **kognitívneho testu a postojeového dotazníka**.

Úlohy zamerané na zisťovanie úrovne globálnych kompetencií 15-ročných žiakov boli v PISA 2018 zaradené priamo do testu, ktoré riešila vybraná skupina žiakov v rámci riadneho testovacieho času (120

¹ Krajiny, ktoré sa zúčastnili testovania oblasti globálnych kompetencií: Albánsko, Brunej, Čile, Čína – Tchaj Pej, Filipíny, Grécko, Hong Kong (Čína), Chorvátsko, Indonézia, Izrael, Kanada, Kazachstan, Kolumbia, Kórea, Kostarika, Litva, Lotyšsko, Malta, Maroko, Panama, Ruská federácia, Singapur, Slovenská republika, Spojené kráľovstvo (Škótsko), Srbsko, Španielsko, Thajsko.

² Argentína, Austrália, Baku (Azerbajdžan), Bielorusko, Bosna a Hercegovina, Brazília, Bulharsko, Cyprus, Čierna Hora, Dominikánska republika, Estónsko, Francúzsko, Írsko, Island, Jordánsko, Kosovo, Libanon, Maďarsko, Makao (Čína), Malajzia, Mexiko, Moldavsko, Nemecko, Nový Zéland, Peru, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Saudská Arábia, Severné Macedónsko, Slovinsko, Spojené Arabské emiráty, Švajčiarsko, Taliansko, Turecko, Ukrajina, Uruguaj, Vietnam.

³ Z 27 krajín, v ktorých žiaci vyplnili kognitívny test aj dotazník, bolo 11 krajín OECD (Čile, Grécko, Izrael, Kanada, Kolumbia, Kórea, Litva, Lotyšsko, Slovenská republika, Spojené kráľovstvo (Škótsko), Španielsko).

minút), pričom **18 úloh** z oblasti **globálnych kompetencií** bolo zaradených do **36 elektronických testovacích modulov**⁴.

Na Slovensku sa testovania globálnych kompetencií zúčastnilo približne 5 900 žiakov, ktorí reprezentovali 47 000 15-ročných žiakov na Slovensku. Výber žiakov do testovania oblasti globálnych kompetencií v štúdii PISA 2018 sa realizoval v súlade s podmienkami medzinárodného centra štúdie. Štatistická reprezentatívnosť výberu žiakov bola zachovaná.

Globálne kompetencie sú v štúdii PISA 2018 definované nasledujúco⁵:

Globálne kompetencie sa definujú ako schopnosť zhodnotiť lokálne, globálne a medzikultúrne otázky, a takto porozumieť postojom iných ľudí, ich pohľadu na svet okolo nás a vyhodnotiť ich, s cieľom zapájať sa do otvorených, primeraných a efektívnych interakcií s ľuďmi z iných kultúr a konať pre blaho všetkých a trvaloudržateľný rozvoj.

V definícii sú načrtnuté 4 kľúčové oblasti globálnych kompetencií, ktorým ľudia v každodennom živote čelia:

- schopnosť preskúmať problémy a situácie lokálneho, globálneho a kultúrneho významu (napr. chudoba, ekonomická závislosť, migrácia, nerovnosť, environmentálne riziká, konflikty, kultúrne odlišnosti a stereotypy);
- schopnosť porozumieť a uznať rôzne perspektívy a videnie sveta;
- schopnosť vytvárať pozitívne interakcie s ľuďmi z rôzneho národnostného, etnického, náboženského, sociálneho alebo kultúrneho prostredia alebo pohlavia;
- schopnosť a dispozície konať pre zachovanie trvaloudržateľného rozvoja a prosperity pre všetkých.

Každú z definovaných oblastí globálnych kompetencií dopĺňajú 4 zložky: **vedomosti, zručnosti, postoje a hodnoty**. *(Ak chceme riešiť problém spadajúci napríklad do prvej oblasti, musíme mať o tomto probléme informácie (vedomosti), mali by sme preukázať zručnosti transformovať tieto poznatky na hlbšie porozumenie problematike, postoje a hodnoty by nám mali pomôcť nazerať na problém z rôznych perspektív tak, aby sme prihliadali na záujmy všetkých dotknutých strán.)*

Hodnotenie globálnych kompetencií v teste PISA

Žiaci v rámci kognitívneho testu z oblasti globálnych kompetencií vypracúvajú niekoľko úloh, pričom úloha predstavuje žiakovi jeden scenár (problémovú situáciu). Každá úloha je zložená z otázok, ktoré sa k tomuto scenáru (problémovej situácii) viažu.

Do žiackeho dotazníka boli pre oblasť globálnych kompetencií zaradené položky, ktoré dopĺňajú informácie získané prostredníctvom kognitívneho testu.

V kognitívnom teste PISA boli pre oblasť globálnych kompetencií definované 4 základné prvky identifikujúce testové úlohy: **vedomosti, kognitívne zručnosti/procesy, obsah, kontext**. Každý z týchto prvkov je podrobnejšie opísaný v nasledujúcej *Tabuľke 1*.

⁴ Viac informácií o teste je možné nájsť v Technickej správe PISA 2018, ktorá je dostupná online: <https://www.oecd.org/pisa/data/pisa2018technicalreport/> (stránka je v anglickom jazyku).

⁵ Viac informácií o obsahu oblasti globálnych kompetencií je možné nájsť v Rámci, ktorý je dostupný online: <https://www.oecd.org/pisa/Handbook-PISA-2018-Global-Competence.pdf> (stránka je v anglickom jazyku).

Tabuľka 1 Zložky testových úloh v štúdii PISA 2018

Testové úlohy – oblasť globálnych kompetencií			
vedomosti	kognitívne zručnosti/procesy	obsah	kontext
• vedomosti o globálnej problematike; • vedomosti o medzikultúrnej problematike	• vyhodnotiť informácie, formulovať argumenty, vysvetliť komplexné situácie alebo problémy; • identifikovať a analyzovať rôzne perspektívy; • pochopiť odlišnosť v komunikácii; • vyhodnotiť činnosti a dôsledky	• kultúra a medzikultúrne vzťahy; • socio-ekonomický rozvoj a vzájomná závislosť; • environmentálna trvalá udržateľnosť; • inštitúcie, konflikty a ľudské práva	• osobný (situácia týkajúca sa samotného žiaka, jeho rodiny alebo vrstovníkov); • lokálny (širšie sociálne kontakty, susedstvo, mesto, krajina); • globálny (život na celom svete, ktorý žiak pozná prostredníctvom médií a sociálnych sietí)

Všeobecné zistenia v oblasti globálnych kompetencií v cykle PISA 2018 z medzinárodného pohľadu

V nasledujúcich riadkoch uvádzame niekoľko **základných zistení** v oblasti **globálnych kompetencií**, ktoré vychádzajú z **medzinárodných údajov**.

- Do **rizikovej skupiny** sa v rámci 27 zúčastnených krajín zaradilo **49 % žiakov**. Ide o žiakov, ktorí v oblasti globálnych kompetencií nedosiahli ani základnú vedomostnú úroveň (t. j. dosiahli úroveň 1 a nižšiu).
- Do **top** skupiny sa v rámci zúčastnených krajín zaradilo **4,3 % žiakov**. Ide o žiakov, ktorí dosiahli najvyššiu úroveň v oblasti globálnych kompetencií (t. j. dosiahli úroveň 5/661 bodov a viac).
- V rámci priemerného skóre **zúčastnených krajín** (27 krajín) dosiahli **žiaci s vyšším ESCS** o 75 bodov vyššie skóre v oblasti globálnych kompetencií **oproti žiakom s nižším ESCS**.
- Rozdiel medzi priemerným výkonom **dievčat** a **chlapcov** v oblasti globálnych kompetencií je **25 bodov v prospech dievčat**, pričom z pohľadu štatistického spracovania údajov možno tento rozdiel označiť za významný.

Všeobecné zistenia v oblasti globálnych kompetencií v cykle PISA 2018 z pohľadu SR

V nasledujúcich riadkoch uvádzame niekoľko **základných zistení** v oblasti **globálnych kompetencií**, ktoré vychádzajú z údajov získaných pre **Slovenskú republiku**.

- Slovenskí žiaci sú pomerne dobre oboznámení s témami globálneho významu, akými sú napr. klimatické zmeny, migrácia, hlad a podvýživa či príčiny chudoby. Približne pätina 15-ročných žiakov sa v dotazníku vyjadrila, že tieto témy poznajú a dokážu ich vysvetliť.

- Do **rizikovej skupiny** sa zaradilo **42,2 % slovenských žiakov**. Ide o žiakov, ktorí v oblasti globálnych kompetencií nedosiahli ani základnú vedomostnú úroveň (t. j. dosiahli úroveň 1 a nižšiu).
- Najvyšší percentuálny podiel žiakov, ktorých na základe výsledkov PISA 2018 možno zaradiť do **rizikovej skupiny**, predstavujú žiaci navštevujúci v čase realizácie štúdie stredné odborné školy – učebný odbor (nematuritný). Ide až o **84,9 %** žiakov v uvedenom type školy.
- Do **top** skupiny sa na Slovensku zaradilo **3,6 % žiakov**. Ide o žiakov, ktorí dosiahli najvyššiu úroveň v oblasti globálnych kompetencií (t. j. dosiahli úroveň 5 a vyššiu).
- Rozdiel medzi priemerným výkonom slovenských **dievčat** a **chlapcov** v oblasti globálnych kompetencií je **32 bodov v prospech dievčat**, pričom z pohľadu štatistického spracovania údajov možno tento rozdiel označiť za významný.
- Na Slovensku dosiahli **žiaci s vyšším ESCS** o 95,2 bodov vyššie skóre v oblasti globálnych kompetencií **oproti žiakom s nižším ESCS**, čo je jeden z najvýraznejších rozdielov v rámci zúčastnených krajín.

Výsledky slovenských žiakov v oblasti globálnych kompetencií⁶

Táto oblasť bola do testovania PISA po prvýkrát zaradená v roku 2018 ako **inovatívna doména**. Keďže ide o oblasť, ktorá nie je prepojená so žiadnou z predchádzajúcich oblastí, ktoré boli do merania PISA zaradené v predchádzajúcich cykloch, nie je možné sledovať výkon žiakov v priebehu času.

V súvislosti so zverejnením výsledkov štúdie PISA 2018 v oblasti globálnych kompetencií je potrebné zdôrazniť, že meranie zručností 15-ročných žiakov v uvedenej oblasti sa vo všetkých zúčastnených krajinách realizovalo iba v rámci hlavného merania v roku 2018. Súčasťou merania v tejto oblasti nebolo pilotné testovanie, ktorého primárnym zámerom je overenie nástroja a podmienok, v ktorých meranie prebieha. Taktiež je nutné pripomenúť, že kompletný testovací modul (t. j. kognitívny test, postojový dotazník žiaka, školský dotazník) sa realizoval len v 11 krajinách OECD a v ďalších 16 partnerských krajinách.⁷ Z uvedených dôvodov je potrebné nazerať na zverejnené výsledky s istou mierou opatrnosti a interpretovať ich nielen v súlade s odporúčaniami OECD, ale aj s prihliadnutím na podmienky realizácie merania.

Hodnota **priemerného výkonu zúčastnených krajín** bola v PISA 2018 stanovená na **474 bodov**, pričom **slovenskí žiaci** dosiahli výkon **486 bodov**, čo predstavuje signifikantne **vyššie skóre, ako je priemer krajín**, ktoré sa merania globálnych kompetencií zúčastnili.

Krátke zhrnutie výsledku SR pre oblasť globálnych kompetencií uvádzame v *Tabuľke 2*. Medzinárodné porovnanie výkonu slovenských žiakov s výkonom žiakov v iných zúčastnených krajinách pre oblasť globálnych kompetencií sa nachádza v *Tabuľke 3*.

⁶ Vzhľadom na nízky počet krajín OECD, ktoré do merania PISA 2018 v kognitívnom teste zaradili oblasť globálnych kompetencií, sa vo výsledkoch uvádza priemer všetkých 27 krajín, nie priemer krajín OECD, ako sa bežne uvádza vo výsledkoch pre iné oblasti.

⁷ Štúdie PISA 2018 sa zúčastnilo všetkých 37 krajín OECD a 43 partnerských krajín.

Tabuľka 2 Krátke zhrnutie výsledku SR pre oblasť globálnych kompetencií PISA 2018

Priemerný výkon SR	486 bodov (nad priemerom zúčastnených krajín – 474 bodov)
Krajiny s porovnateľným výkonom (zo všetkých zúčastnených krajín)	Grécko, Litva, Ruská Federácia
Krajiny OECD so signifikantne nižším výkonom	Čile, Kolumbia

Tabuľka 3 Globálne kompetencie v štúdii PISA 2018 –umiestnenie krajín v cykle PISA 2018

		Skóre	s. e.
Priemerný výkon je nad priemerom zúčastnených krajín	Singapur	576	(1,8)
	Kanada *	554	(2,3)
	Hongkong (Čína)	542	(2,8)
	Spojené kráľovstvo *	534	(4,9)
	Taiwan	527	(2,9)
	Španielsko *	512	(1,6)
	Kórejská republika *	509	(3,0)
	Chorvátsko	506	(2,8)
	Lotyšsko *	497	(2,0)
	Izrael *	496	(3,8)
	Litva *	489	(1,9)
	Grécko *	488	(3,6)
	Slovenská republika *	486	(2,3)
Priemerný výkon nie je štatisticky významne rozdielny od priemeru zúčastnených krajín	Rusko	480	(2,8)
	Malta	479	(2,1)
Priemerný výkon je pod priemerom zúčastnených krajín	Čile *	466	(2,9)
	Srbsko	463	(3,2)
	Kolumbia *	457	(3,3)
	Kostarika	456	(3,7)
	Brunej	429	(1,3)
	Albánsko	427	(2,5)
	Thajsko	423	(3,0)
	Panama	413	(2,9)
	Indonézia	408	(2,4)
	Kazachstan	408	(1,6)
	Maroko	402	(3,4)
	Filipíny	371	(3,4)

Pozn.: Krajiny označené hviezdíčkou*predstavujú krajiny OECD, ktoré sa zúčastnili testovania oblasti globálnych kompetencií v meraní PISA 2018.

Výkon žiakov v kognitívnej časti oblasti globálnych kompetencií bol, podľa získaného skóre, zaradený do jednej z piatich referenčných (vedomostných) úrovní (*Príloha 1*). Percentuálne zastúpenie žiakov v jednotlivých úrovniach zobrazuje *Tabuľka 4*. Za základnú úroveň sa považuje úroveň 2.

Poznámka: Celý opis zručností, ktoré definujú jednotlivé referenčné úrovne, je možné nájsť v Prílohe 1 tejto správy. Pre lepší prehľad a doplnenie uvedených výsledkov slovenských 15-ročných žiakov však na tomto mieste uvádzame výber zručností z oblasti globálnych kompetencií, ktoré charakterizujú skupinu žiakov s najvyšším a najnižším skóre (ďalej aj ako „vrcholová skupina“ a „riziková skupina“).

Vrcholová skupina: Žiak dokáže samostatne spracovať a vyhodnotiť veľké množstvo informácií a navzájom ich prepájať. Dokáže tiež vysvetliť rôzne situácie, rozpoznať dôsledky aktivít (krátkodobé aj dlhodobé), rozlíšiť objektívny a neobjektívny zdroj informácií. Dokáže uvažovať nad rámec informácií, ktoré sú explicitne uvedené v zdroji, dokáže spracovať aj súvislosti, ktoré mu nie sú celkom známe.

Riziková skupina: Žiak dokáže spracovať informácie explicitne uvedené v úlohe, avšak iba v prípade, že dobre pozná jej kontext. Dokáže vyhodnotiť minimálne množstvo informácií.

Najvyšší percentuálny podiel slovenských žiakov sa svojím výkonom v oblasti globálnych kompetencií zaradilo do úrovne 2 (25,1 %).

Dôležitým ukazovateľom, ktorý sa vo výsledkoch medzinárodných meraní sleduje, je percentuálne zastúpenie žiakov, ktorí sa svojím výkonom zaradili do najnižšej úrovne (úroveň 1 a nižšie – **riziková skupina**), rovnako aj percentuálne zastúpenie žiakov, ktorých bolo možné na základe ich výkonu v sledovanej oblasti zaradiť do najvyššej úrovne (úroveň 5 a vyššie – **top skupina**).

Ak sa zameriame na **rizikovú skupinu**, z *Tabuľky 4* je zjavné, že percentuálny podiel žiakov na úrovni 1 a nižšie predstavuje pre zúčastnené krajiny aj pre Slovensko pomerne vysokú hodnotu. Až takmer polovica (49 %) žiakov v rámci zúčastnených krajín sa svojím výkonom v oblasti globálnych kompetencií zaradila do najnižšej úrovne (úroveň 1 a pod úrovňou 1), na Slovensku bol tento podiel 42,3 %, teda o 6,7 p. b. menej, pričom môžeme konštatovať, že tento rozdiel je štatisticky významný. V prípade Slovenska aj priemeru ostatných zúčastnených krajín možno za znepokojivú považovať predovšetkým hodnotu percentuálneho podielu žiakov, ktorí v oblasti globálnych kompetencií svojím výkonom nedosiahli ani úroveň 1. Percentuálne vyjadrenie počtu žiakov s výkonom pod úrovňou 1 je 26,5 % v prípade priemeru zúčastnených krajín a 19,7 % pre Slovensko. Hoci je tento podiel na Slovensku signifikantne nižší, ide takmer o pätinu slovenských žiakov.

Ak porovnávame percentuálne zastúpenie slovenských žiakov v **top skupine**, tu môžeme naopak uviesť, že percentuálny podiel žiakov s najlepším výkonom je na Slovensku nižší (rozdiel predstavuje 0,7 p. b.), z hľadiska štatistického spracovania údajov však nejde o významný rozdiel. Znamená to, že percentuálny podiel žiakov v top skupine je na Slovensku **rovnaký, ako v priemere zúčastnených krajín**.

Tabuľka 4 Percentuálne zastúpenie žiakov vo vedomostných úrovniach

Globálne kompetencie		zúčastnené krajiny	SR
úroveň 5	<661 alebo viac)	4,3	3,6
úroveň 4	<596 – 661)	9,3	10,2
úroveň 3	<531 – 596)	16,2	18,8
úroveň 2	<466 – 531)	21,2	25,1
úroveň 1	<401 – 466)	22,5	22,6
pod úrovňou 1c	(menej ako 401)	26,5	19,7

V rámci Slovenska je možné tiež monitorovať percentuálny podiel žiakov v jednotlivých úrovniach identifikujúcich výkon žiakov v oblasti globálnych kompetencií v rôznych typoch škôl⁸. Prehľadné vyjadrenie týchto hodnôt sa nachádza v *Tabuľke 5*.

V nasledujúcich riadkoch sa opäť budeme venovať predovšetkým hodnotám vyjadrujúcim percentuálny podiel žiakov, ktorí sa na základe výsledkov kognitívneho testu zaradili do najvyššej (top) a najnižšej (rizikovej) úrovne.

Ako je zrejmé z *Tabuľky 5*, najvyšší počet 15-ročných slovenských žiakov, ktorých výkon nedosahuje ani základnú úroveň zručností v sledovanej oblasti (**riziková skupina**), navštevoval v roku 2018 stredné odborné školy (učebný (nematuritný) odbor) – **84,9 %**, čo je v porovnaní s ostatnými typmi škôl signifikantne najvyšší percentuálny podiel. Na základných školách sme v roku 2018 na základe výsledkov PISA evidovali **viac ako polovicu** žiakov, ktorých možno podľa výkonu v oblasti globálnych kompetencií zaradiť do rizikovej skupiny (**58,6 %**), na stredných odborných školách (študijný (maturitný) odbor) presiahol podiel žiakov v rizikovej skupine **40 %**.

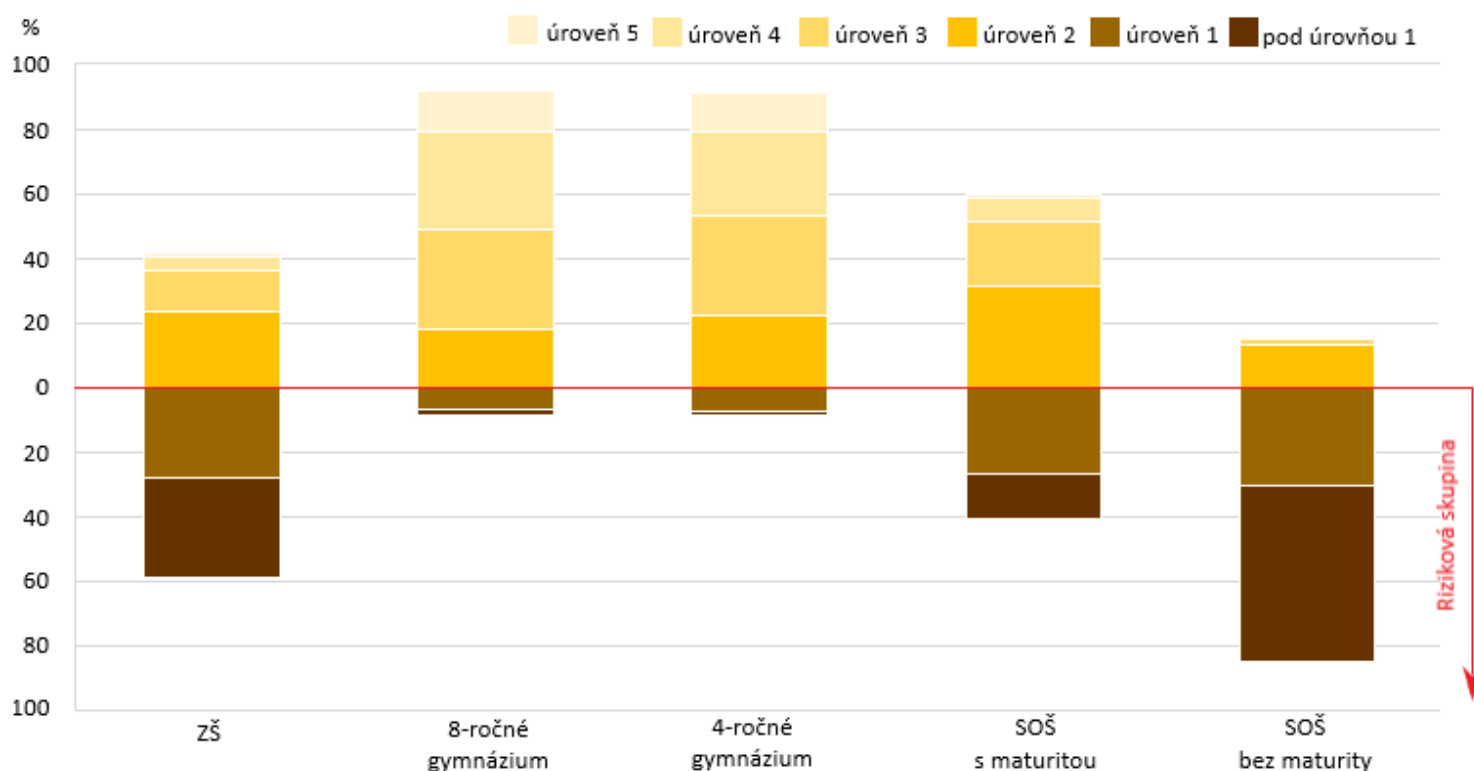
Ak sa zameriame na **top skupinu** (žiaci, ktorí sa svojím výkonom zaradili do 5 výkonnostnej úrovne), môžeme konštatovať, že najvyšší percentuálny podiel predstavujú žiaci s najlepším výkonom v oblasti globálnych kompetencií navštevujúci v roku 2018 gymnáziá – **12,6 %** (8-GYM) a **12,3 %** (4-GYM), čo je štatisticky významne vyššie percentuálne zastúpenie ako v prípade ostatných typov škôl.

Tabuľka 5 Percentuálne zastúpenie žiakov vo vedomostných úrovniach podľa typu školy

Globálne kompetencie		ZŠ	8-ročné gymnázium	4-ročné gymnázium	SOŠ s maturitou	SOŠ bez maturity
Úroveň 5	<661 alebo viac)	0,9	12,6	12,3	1,2	0,1
Úroveň 4	<596 – 661)	4,7	29,9	26,0	6,7	0,3
Úroveň 3	<531 – 596)	12,6	31,4	31,0	20,2	1,8
Úroveň 2	<466 – 531)	23,3	17,7	22,2	31,3	13,0
Úroveň 1	<401 – 466)	27,8	6,6	7,2	26,6	30,4
Pod úrovňou 1	(menej ako 401)	30,8	1,8	1,3	13,9	54,5

⁸ Štúdium PISA 2018 sa na Slovensku zúčastnili žiaci z týchto typov škôl: základná škola, špeciálna základná škola, gymnázium s 8-ročným študijným programom, gymnázium so 4-ročným študijným programom, stredná odborná škola (študijný (maturitný) odbor), stredná odborná škola (učebný (nematuritný) odbor).

Percentuálne zastúpenie žiakov navštevujúcich rôzne typy škôl, ktorí sú na základe výkonu zaradení do každej z úrovní v oblasti globálnych kompetencií, je pre lepšiu prehľadnosť zobrazené tiež v nasledujúcom grafe:

Graf 1 Percentuálne rozdelenie žiakov do jednotlivých vedomostných úrovní v oblasti globálnych kompetencií

V oblasti globálnych kompetencií bolo tiež možné pozorovať výrazný rozdiel medzi **výkonom dievčat a chlapcov**. Ako je viditeľné aj v *Tabuľke 6*, **dievčatá dosiahli v oblasti globálnych kompetencií signifikantne vyššie skóre ako chlapci**. Uvedené platí pre priemerné hodnoty za **zúčastnené krajiny**, kde **rozdiel** medzi dievčatami a chlapcami predstavuje až **25,5 bodu**, a rovnako aj pre **Slovensko**, kde rozdiel medzi dievčatami a chlapcami predstavuje až **31,8 bodu v prospech dievčat**.

Ak zameriame pozornosť na porovnanie priemerného skóre dievčat a chlapcov v zúčastnených krajinách a na Slovensku, môžeme konštatovať, že dievčatá na Slovensku dosiahli v oblasti globálnych kompetencií o 15 bodov vyššie priemerné skóre (502 bodov) ako dievčatá v zúčastnených krajinách (487 bodov), pričom tento rozdiel je štatisticky významný. Podobne aj priemerné skóre slovenských chlapcov v oblasti globálnych kompetencií (470 bodov) je signifikantne vyššie, ako priemerné skóre chlapcov v zúčastnených krajinách (461 bodov).

Tabuľka 6 Priemerné dosiahnuté skóre v oblasti globálnych kompetencií dievčat a chlapcov (porovnanie SR a priemeru zúčastnených krajín)

Globálne kompetencie		Priemerné skóre		Rozdiel CH – D	
SR	D	502	(3,4)	↓	-32
	CH	470	(2,9)		
Zúčastnené krajiny	D	487	(0,7)	↓	-26
	CH	461	(0,7)		

Socio-ekonomické zázemie a jeho vplyv na výkon žiakov v oblasti globálnych kompetencií

Socio-ekonomické zázemie žiakov je vyjadrené tzv. indexom sociálneho, ekonomického a kultúrneho statusu žiaka – ESCS. Index ESCS zohľadňuje informácie o zamestnaní rodičov žiaka, ich najvyššom dosiahnutom vzdelaní a o materiálnom vybavení domácnosti. Napriek tomu, že je tento vplyv všeobecne prítomný vo väčšine vzdelávacích systémov, vysoká miera závislosti školského výkonu od socio-ekonomického statusu je neželaná – indikuje, že vzdelávací systém neposkytuje všetkým žiakom rovnaké príležitosti.

Pomocou indexu ESCS, ktorý kvantifikuje kategorické údaje o socio-ekonomickom zázemí žiaka, môžeme odhadnúť jeho vplyv na výkon daného žiaka. Pre oblasť globálnych kompetencií v PISA 2018 pre Slovenskú republiku platí, že **pri náraste indexu ESCS o 1 bod vzrastie výkon žiaka v oblasti globálnych kompetencií o 37 bodov**. Relatívne vysokú tesnosť vzťahu medzi premennými vyjadruje miera rozptylu výkonu v globálnych kompetenciách vysvetleného indexom ESCS. **Na Slovensku je možné indexom ESCS vysvetliť až 13 % rozptylu výkonu** (respektíve ich korelačný koeficient je $p=0,36$).

Podobne, ak sa pozrieme na rozdiel vo výkone v oblasti globálnych kompetencií medzi skupinami žiakov, pre ktorých hodnota indexu ESCS spadá do vrchného kvartilu (žiaci s vysokým socio-ekonomickým statusom), respektíve do spodného kvartilu (žiaci s nízkymi socio-ekonomickým statusom) vidíme, že **žiaci s vysokým socio-ekonomickým statusom dosiahli na Slovensku o 95 bodov lepší výkon ako žiaci s nízkym socio-ekonomickým statusom**. V porovnaní s ostatnými zúčastnenými krajinami je tento rozdiel jedným z navýraznejších. Výraznejší rozdiel medzi výkonom oboch skupín žiakov môžeme pozorovať len v Izraeli – 116 bodov a v Singapure – 105 bodov. Priemerný rozdiel pre všetky zúčastnené krajiny má hodnotu 75 bodov⁹.

⁹ Ak však zoberieme do úvahy to, že najvýznamnejšími prediktormi výkonu v oblasti globálnych kompetencií je výkon v ostatných testovaných oblastiach v štúdiu PISA – čitateľská, matematická a prírodovedná gramotnosť ($p_{\text{čítanie}} = 0,82$, $p_{\text{prírodoveda}} = 0,77$, $p_{\text{matematika}} = 0,72$), zistíme, že odstránením vplyvu týchto prediktorov, socio-ekonomický status prestáva byť pre Slovenskú republiku signifikantným prediktorom výkonu v globálnych kompetenciách ($b_n = -2,4$; $t = -1,0$). Rovnako, rozdiel vo výkone medzi žiakmi z prostredia s vysokým ESCS a žiakmi z prostredia s nízkym ESCS, už v tomto prípade nie je signifikantne odlišný od nuly ($\Delta = -1,75$; s.e. = 5,04).

Ďalšie zistenia doplnujúce údaje z kognitívnej časti merania v oblasti globálnych kompetencií

Výkon žiakov v štúdiu PISA je doplnený údajmi z dotazníka, ktorý je súčasťou testovania aj pre oblasť globálnych kompetencií. S využitím údajov získaných prostredníctvom dotazníka možno do určitej miery „dokresliť“ výkon žiakov, a to identifikáciou niektorých prvkov, ktoré naň môžu vplývať.

V oblasti globálnych kompetencií sa monitoruje napríklad povedomie o environmentálnych či sociálnych témach, ktoré sa priamo alebo nepriamo dotýkajú všetkých krajín (napr. klimatická zmena, chudoba, atď.); správanie jednotlivca a spoločnosti smerom k zachovaniu trvalodržateľného rozvoja; informovanosť o problémoch globálneho charakteru a schopnosť tieto informácie kriticky vyhodnotiť; atď.

Z dotazníkových položiek sme na spracovanie vybrali niekoľko takých, v ktorých sa sledovalo povedomie žiakov o niektorých vypuklých globálnych problémoch a aktivity, ktoré žiaci realizujú v prospech trvalodržateľného rozvoja a zabezpečenia celosvetového blahobytu. Do spracovania všetkých sledovaných položiek sme okrem percentuálneho podielu žiakov, ktorí si zvolili jednotlivé možnosti odpovede, zobrazili aj výkon žiakov v kognitívnom teste z oblasti globálnych kompetencií. Podľa takéhoto spracovania je možné do istej miery predpokladať, aké vlastnosti a postoje majú 15-roční slovenskí žiaci, ktorých možno podľa dosiahnutého skóre zaradiť do niektorej z kognitívnych úrovní definovaných pre oblasť globálnych kompetencií.

Z grafického zobrazenia vyjadreného *Grafom 2* je zrejmé, že čím sa žiaci v daných situáciách viažucich sa na oblasť globálnych kompetencií cítia sebavedomejšie v poznaní týchto problémov, tým vyššie skóre v sledovanej oblasti dosiahli (pozn.: *ide o žiakov, ktorí si vybrali možnosť „Dokázal/-a by som to vykonať s trochou námahy.“ a „Dokázal/-a by som to urobiť bez námahy.“*) To platí pri všetkých „úlohách“, ktoré má žiak zo svojho pohľadu posúdiť a vyznačiť na škále.

Z grafu môžeme usúdiť, že **sledovaná problematika nie je** v žiadnej z uvedených oblastí (klimatická zmena; výroba textilu; utečenci; hospodárska kríza; environmentálne dopady ekonomického rozvoja) **naším žiakom úplne neznáma**. Podľa vyjadrení žiakov sa väčšina z nich jednoznačne s každou z oblastí zaradených do oblasti globálnych kompetencií stretla. V každej z úloh, ktoré mali žiaci posúdiť si vybrala približne tretina žiakov možnosť „Dokázal/-a by som to vykonať s trochou námahy.“ Ak sa na percentuálne zastúpenie žiakov v jednotlivých oblastiach globálnych kompetencií reprezentovaných *Grafom 2* pozrieme bližšie, zistíme, že medzi **témy, s ktorými sa žiaci dokážu najmenej stotožniť** (teda nedokážu vykonať aktivity, na ktoré sa otázka dopytuje – výber možnosti „Nedokázal/-a by som to urobiť.“) patria tieto úlohy: „Vysvetliť, ako emisie oxidu uhličitého ovplyvňujú globálnu zmenu klímy.“ (s uvedenou možnosťou sa stotožnilo až 29 % slovenských žiakov) a „Vysvetliť, ako hospodárska kríza v jednotlivých krajinách ovplyvňuje globálnu ekonomiku“ (s uvedenou možnosťou sa stotožnilo 20,3 % slovenských žiakov).

Keď nahliadneme na opačnú stranu škály, najvyššie percentuálne zastúpenie **žiakov, ktorí si v prezentovaných témach úplne veria** (žiaci, ktorí vybrali možnosť „Dokázal/-a by som to urobiť bez námahy.“), je možné pozorovať v témach týkajúcich sa dôvodov, pre ktoré sa ľudia stávajú utečencami (21,8 % žiakov dokáže diskutovať o rôznych dôvodoch, prečo sa ľudia stávajú utečencami) a environmentálnych dopadov ekonomického rozvoja (16 % žiakov dokáže bez námahy diskutovať o dopadoch ekonomického rozvoja na životné prostredie).

Rozdiely v priemernom skóre žiakov medzi dvoma krajnými možnosťami škály („Nedokázal/-a by som to urobiť.“ vs. „Dokázal/-a by som to urobiť bez námahy.“) je vo všetkých prípadoch signifikantný, pričom

najvyššiu hodnotu rozdielu skóre možno pozorovať v úlohe „Diskutovať o rôznych dôvodoch, prečo sa ľudia stávajú utečencami.“ Žiaci, ktorí označili, že by o tejto problematike nedokázali diskutovať, dosiahli o 110 bodov nižšie skóre v oblasti globálnych kompetencií, ako žiaci, ktorí označili, že by o tejto problematike dokázali diskutovať bez námahy. Naopak, najnižší rozdiel medzi krajnými hodnotami škály možno vidieť pri hodnotení vlastnej zručnosti „Vysvetliť, ako hospodárska kríza v jednotlivých krajinách ovplyvňuje globálnu ekonomiku.“ Rozdiel v dosiahnutom skóre predstavuje 32 bodov v prospech žiakov, ktorí sa stotožnili s možnosťou, že by dokázali vysvetliť hospodársku krízu bez námahy. Porovnateľné skóre dosiahli žiaci, ktorí uviedli, že dokážu vysvetliť hospodársku krízu s veľkým úsilím (494 bodov – rozdiel 3 body nie je štatisticky významný) alebo by to dokázali s trochou námahy.

Pozn: Z dôvodu zachovania prehľadnosti textu je Graf 2 zaradený na str. 15.

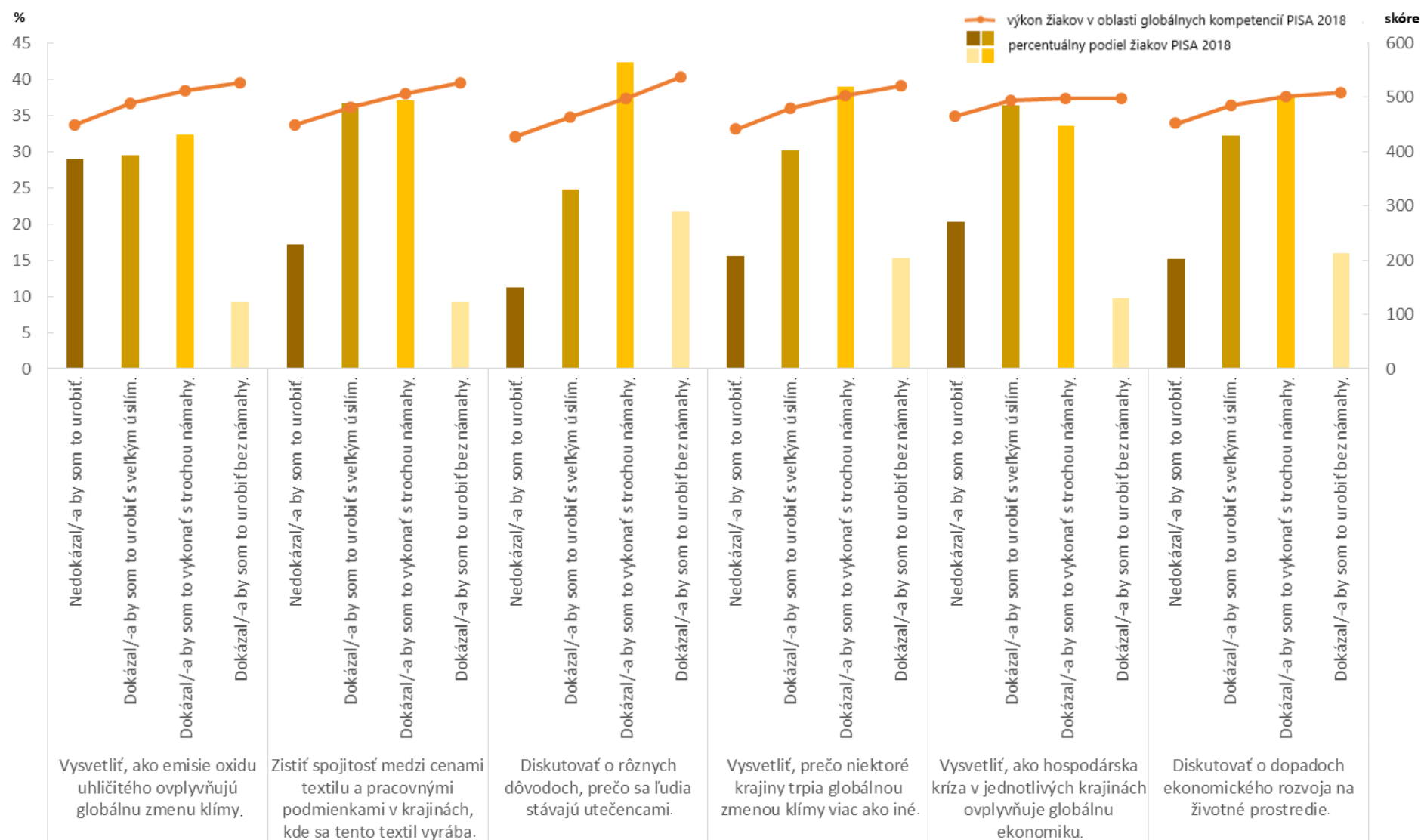
Predmetom ďalšej dotazníkovej položky, ktorú sme sa rozhodli graficky spracovať, je zisťovanie miery informovanosti 15-ročných žiakov o vybraných témach viažucich sa na oblasť globálnych kompetencií – klimatické zmeny; globálne zdravie; migrácia; medzinárodné konflikty; hlad a podvýživa; chudoba; rovnosť mužov a žien. Žiaci na otázku odpovedali v rámci štvorstupňovej škály, s krajnými hodnotami „Nikdy som o tom nepočul/-a.“ a „Je mi to známe a mohol/mohla by som to celkom dobre vysvetliť.“ Rovnako, ako v predchádzajúcom prípade, v Grafe 3 je zobrazené aj priemerné dosiahnuté skóre žiakov, ktorí vyjadrili svoju odpoveď výberom jednej z možností ponúkanej škály.

Ako je z Grafu 3 zrejmé, väčšina slovenských 15-ročných žiakov jednotlivé témy pozná. S možnosťou „Niečo o tom viem a mohol/mohla by som to vo všeobecnosti vysvetliť.“ sa stotožnilo vo všetkých oblastiach problematiky globálnych kompetencií viac ako 40 % žiakov, pričom najvyšší percentuálny podiel predstavujú žiaci, ktorí sa týmto spôsobom vyjadrili k téme *Migrácia (pohyb obyvateľstva)* – 51,5 % a k téme *Hlad alebo podvýživa v rôznych častiach sveta* – 50,4 %. Relatívne vysoký percentuálny podiel na Slovensku predstavujú žiaci, ktorí sa takmer vo všetkých témach stotožnili s možnosťou „Je mi to známe a mohol/mohla by som to celkom dobre vysvetliť.“ – viac ako 20 % žiakov vo väčšine tém, okrem témy *Globálne zdravie (napr. epidémie)*, kde túto možnosť zvolilo iba 13,5 % žiakov. Takmer 28 % žiakov sa cíti isto („Je mi to známe a mohol/mohla by som to celkom dobre vysvetliť.“) v téme *Rovnosť mužov a žien v rôznych častiach sveta*, čo je najvyšší percentuálny podiel žiakov v tejto kategórii odpovede.

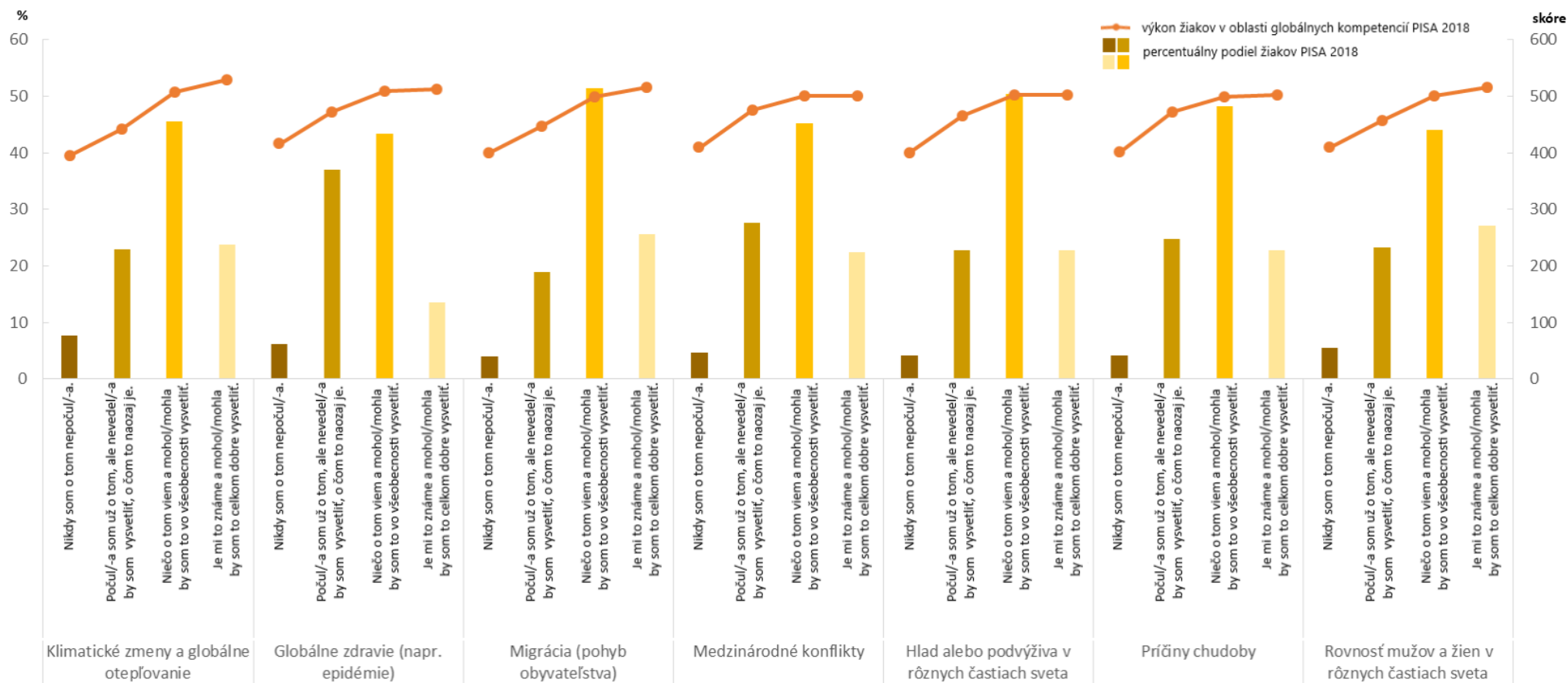
Ak sa pozrieme na percentuálne zastúpenie slovenských žiakov, ktorí uprednostnili možnosť na opačnej strane škály („Nikdy som o tom nepočul/-a.“), ide o hodnoty nepresahujúce 8 %, a to vo všetkých sledovaných témach. Najviac žiakov sa stotožnilo s touto možnosťou v téme *Klimatické zmeny a globálne otepľovanie* (7,6 %) a v téme *Globálne zdravie (napr. epidémie)* (6,2 %).

V nasledujúcej časti sa krátko zameriame na hľadanie súvislostí medzi výškou priemerného dosiahnutého skóre žiakov a možnosťou, ktorú v dotazníku títo žiaci vybrali. Ako je možné vidieť na Grafe 3, žiaci, pre ktorých je téma neznáma („Nikdy som o tom nepočul/-a.“), dosiahli v kognitívnom teste z oblasti globálnych kompetencií signifikantne nižšie skóre ako žiaci, ktorí téme rozumejú a dokážu o nej komunikovať („Je mi to známe a mohol/mohla by som to celkom dobre vysvetliť.“). Najvyššie rozdiely v priemernom skóre (rozdiel = 134 bodov) sa dá pozorovať v téme *Klimatické zmeny a globálne otepľovanie*, podobne aj v téme *Migrácia (pohyb obyvateľstva)*, kde rozdiel medzi dvomi krajnými hodnotami škály predstavuje až 116 bodov v prospech žiakov, ktorí sú o téme dostatočne informovaní („Je mi to známe a mohol/mohla by som to celkom dobre vysvetliť.“).

Pozn: Z dôvodu zachovania prehľadnosti textu je Graf 3 zaradený na str. 16.

Graf 2 Percentuálne zastúpenie žiakov, ktorí vyjadrili schopnosť samostatne vykonať vedené úlohy (dotazníková položka ST196)

Graf 3 Percentuálne zastúpenie žiakov, ktorí vyjadrili mieru informovanosti o vybraných témach (dotazníková položka ST197)

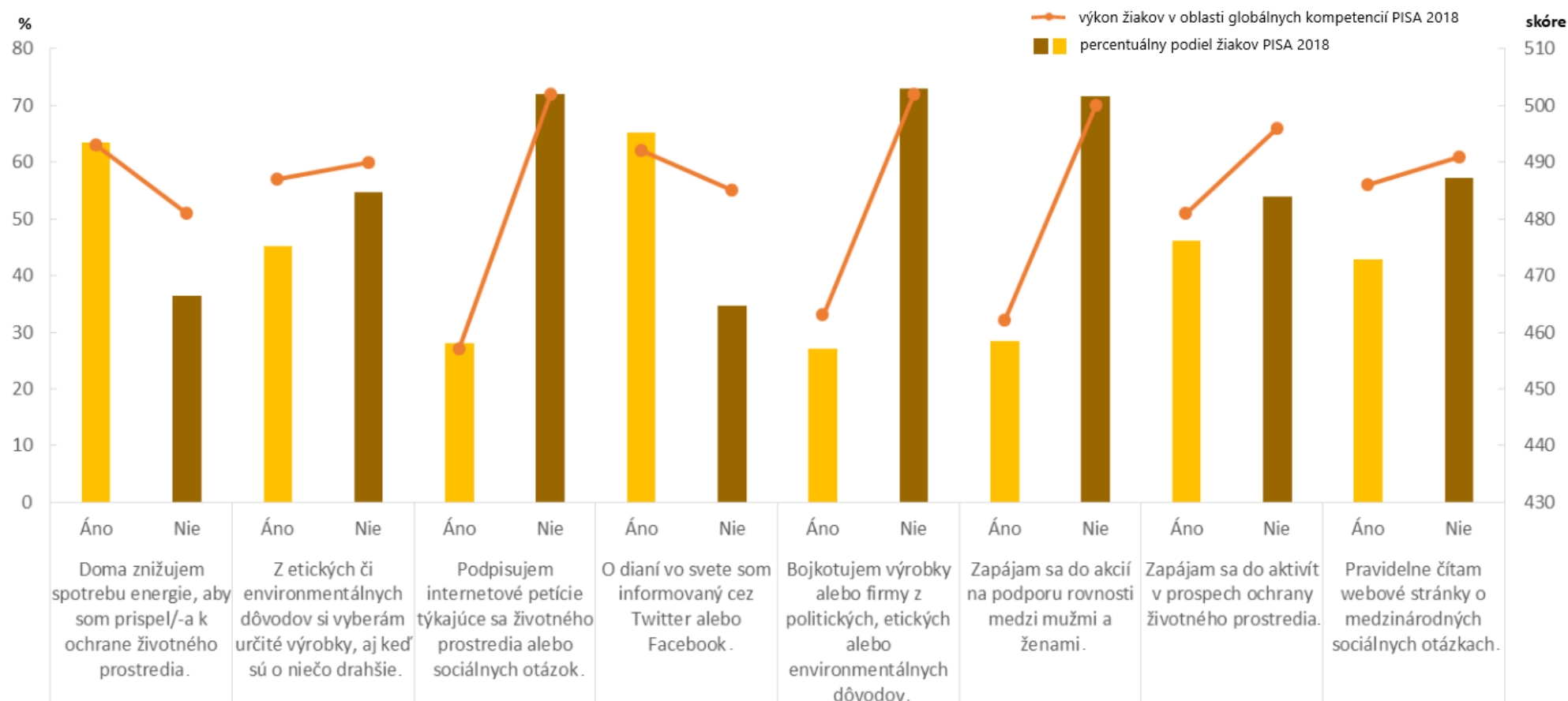
V nasledujúcej položke, ktorú sme vybrali na spracovanie, mali žiaci kliknutím na možnosť „Áno“ alebo na možnosť „Nie“ vyjadriť sa, či sa zapájajú do aktivít týkajúcich sa: znižovania spotreby energie; spravodlivého obchodu; diania vo svete; zapájania sa do rôznych akcií (petície; bojkot; vzájomná rovnosť; ochrana životného prostredia); prijímania informácií. Výsledky dotazníkového prieskumu vyjadreného percentuálnym zastúpením žiakov v jednotlivých kategóriách odpovedí sme opäť graficky vyjadrili v súvislosti s priemerným výkonom žiakov v oblasti globálnych kompetencií. Všetky tieto údaje zobrazuje *Graf 4*.

Ako je vidieť z uvedeného grafu pre každú aktivitu, vo väčšine aktivít sa slovenskí 15-roční žiaci stotožnili s možnosťou „Nie“, okrem dvoch prípadov, týkajúcich sa znižovania spotreby energie a informovanosti o dianí vo svete. Až 63 % žiakov sa vyjadrilo, že doma znižujú spotrebu energie, aby prispeli k ochrane životného prostredia a 65,5 % žiakov sa informuje o dianí vo svete prostredníctvom sociálnych sietí Twitter alebo Facebook. Najvyšší percentuálny podiel odpovedí v kategórii „Nie“ môžeme vidieť v nasledujúcich aktivitách: „*Podpisujem internetové petície týkajúce sa životného prostredia alebo sociálnych otázok.*“ – 72 %; „*Bojkotujem výrobky alebo firmy z politických, etických alebo environmentálnych dôvodov.*“ – 73 %; „*Zapájam sa do akcií na podporu rovnosti medzi mužmi a ženami.*“ – 71,6 %.

Ak porovnáваме priemerné dosiahnuté skóre v jednotlivých kategóriách odpovede pre uvedené aktivity, môžeme konštatovať, že najvyšší rozdiel (45 bodov) je viditeľný pre aktivitu „*Podpisujem internetové petície týkajúce sa životného prostredia alebo sociálnych otázok.*“ v prospech žiakov, ktorí uprednostnili možnosť „Nie“, pričom zo štatistického hľadiska ide o významný rozdiel. Podobne výrazný rozdiel v skóre môžeme pozorovať v prípade aktivity „*Bojkotujem výrobky alebo firmy z politických alebo environmentálnych dôvodov.*“, kde žiaci, ktorí vo svojej odpovedi vyjadrili, že sa do tejto aktivity nezapájajú, dosiahli v oblasti globálnych kompetencií o 39 bodov vyššie skóre, ako žiaci, ktorí si v tejto aktivite vybrali možnosť „Áno“, rovnako aj v tomto prípade ide o signifikantný rozdiel. Podobný jav môžeme vidieť v prípade aktivity „*Zapájam sa do akcií na podporu rovnosti medzi mužmi a ženami.*“, kde rozdiel predstavuje 38 bodov (v prospech žiakov, ktorí vybrali možnosť „Nie“).

Žiaci, ktorí uviedli, že doma znižujú spotrebu energie, aby prispeli k ochrane životného prostredia, dosiahli v kognitívnej oblasti meranej testom globálnych kompetencií priemerné skóre 493 bodov, čo je o 12 bodov viac, ako žiaci, ktorí uviedli, že sa na tejto aktivite nepodieľajú. Podobne, vyššie priemerné skóre (rozdiel 7 bodov) dosiahli žiaci, ktorí uviedli, že sú o dianí vo svete informovaní prostredníctvom sociálnych sietí, v porovnaní so žiakmi, ktorí vybrali možnosť „Nie“. V oboch prípadoch je rozdiel štatisticky významný.

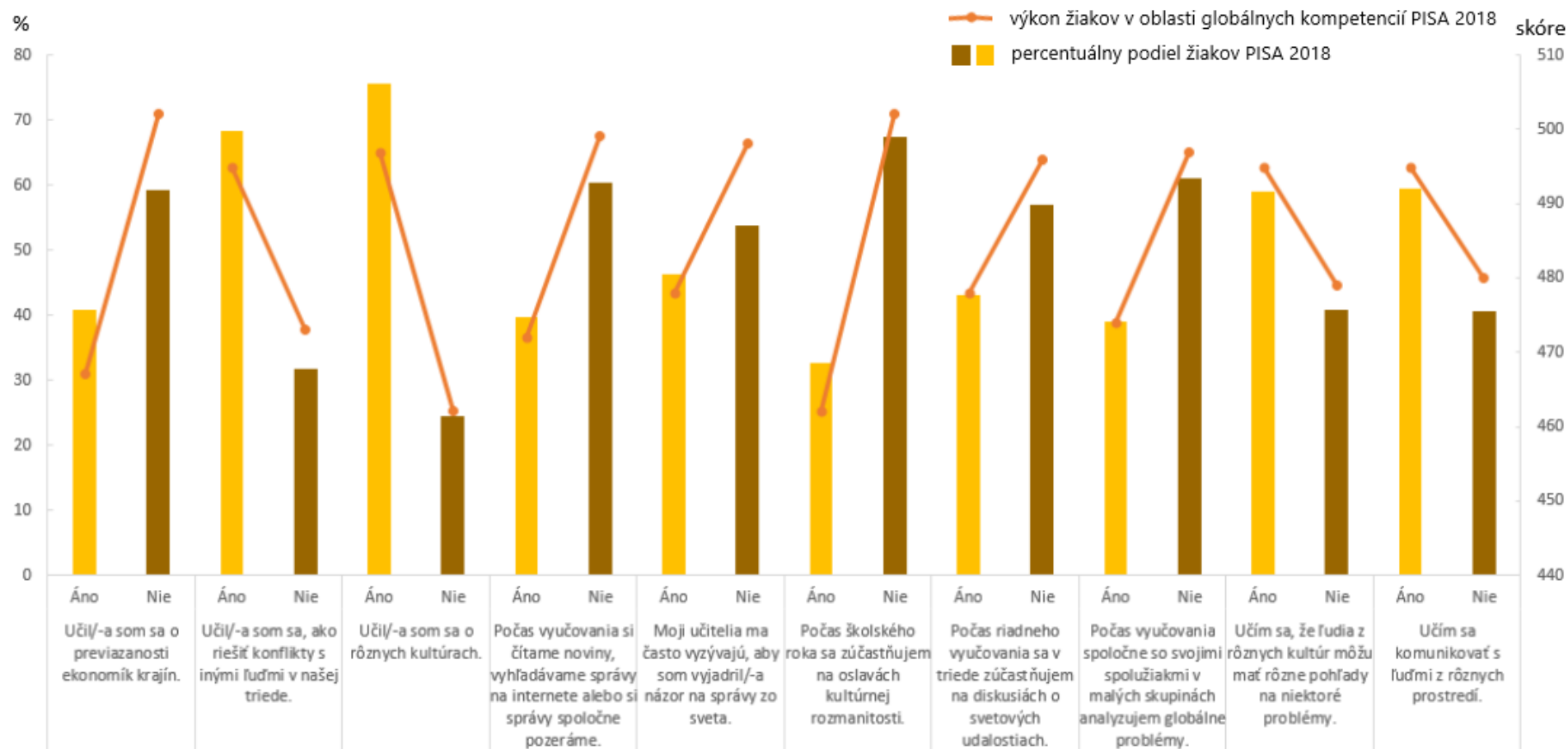
Rovnaké skóre v oboch kategóriách odpovede (z hľadiska štatistickej významnosti rozdielu) dosiahli žiaci, ktorí sa vyjadrovali k nasledujúcim aktivitám: „*Z etických či environmentálnych dôvodov si vyberám určité výrobky, aj keď sú o niečo drahšie.*“ a „*Pravidelne čítam webové stránky o medzinárodných sociálnych otázkach.*“

Graf 4 Percentuálne zastúpenie žiakov, ktorí vyjadrili zapájanie sa do rôznych aktivít (dotazníková položka ST222)

Posledná dotazníková položka, ktorá bola predmetom základného štatistického spracovania, sa viaže na prostredie školy. Žiaci mali prostredníctvom možnosti „Áno“ alebo „Nie“ vyjadriť, či žiaci v škole realizujú/učia sa činnosti vyjadrené niekoľkými tvrdeniami. Prehľadné zobrazenie percentuálneho zastúpenia odpovedí slovenských žiakov, je prezentované v Grafe 5. Ako si môžeme všimnúť, najviac odpovedí „Áno“ vybrali žiaci pre tvrdenie „Učil/-a som sa o rôznych kultúrach“, kde takmer 80 % žiakov potvrdilo, že na vyučovaní takúto aktivitu realizujú. Väčšina žiakov sa s odpoveďou „Áno“ stotožnila aj v nasledujúcich výrokoch: „Učil/-a som sa, ako riešiť konflikty s inými ľuďmi v našej triede“ – 68 %; „Učím sa, že ľudia z rôznych kultúr môžu mať rôzne pohľady na niektoré problémy“ – 59 %; „Učím sa komunikovať s ľuďmi z rôznych prostredí“ – 59 %. Súčasne môžeme vo všetkých štyroch spomenutých prípadoch pozorovať, že priemerný výkon žiakov, ktorí svojím výberom potvrdili účasť na aktivitách v rámci vyučovania, dosiahli v oblasti globálnych kompetencií signifikantne lepší výkon, ako žiaci, ktorí vyjadrili, že podobné aktivity na vyučovaní neuskutočňujú.

Keď sa bližšie pozrieme na výroky opisujúce aktivity, ktoré sa podľa väčšiny žiakov na slovenských školách nerealizujú zistíme, že najvyšší percentuálny podiel odpovedí „Nie“ identifikujeme pre nasledujúce výroky: „Počas školského roka sa zúčastňujem na oslavách kultúrnej rozmanitosti“ – 67 % žiakov; „Počas vyučovania spoločne so svojimi spolužiakmi v malých skupinách analyzujem globálne problémy“ – 61 %; „Počas vyučovania si čítame noviny, vyhľadávame správy na internete alebo si správy spoločne pozeráme“ – 60 %; „Učil/-a som sa o previazanosti ekonomík krajín“ – 59 %. Priemerné skóre žiakov, ktorí vybrali možnosť „Nie“ a to nielen v opísaných výrokoch, kde podstatne prevažuje podiel odpovedí „Nie“, ale aj vo všetkých zvyšných („Mojí učitelia ma často vyzývajú, aby som vyjadril/-a názor na správy zo sveta“; „Počas riadneho vyučovania sa v triede zúčastňujem na diskusiách o svetových udalostiach“ – pre oba výroky viac ako 50 % slovenských žiakov vybralo odpoveď „Nie“.), je v oblasti globálnych kompetencií priemerné dosiahnuté skóre signifikantne vyššie ako u žiakov, ktorí vybrali možnosť „Áno“.

Graf 5 Percentuálne zastúpenie žiakov, ktorí vyjadrili, či sa na vyučovaní realizujú vybrané aktivity (dotazníková položka ST221)

Záver

Oblasť globálnych kompetencií predstavuje inovatívnu doménu štúdie PISA, ktorá bola do tohto medzinárodného merania zaradená v roku 2018 po prvýkrát v doterajšej histórii štúdie. Jedným z hlavných dôvodov pre jej zaradenie do výskumu takéhoto rozsahu, bola potreba reagovať na aktuálne spoločenské dianie, ktoré výrazne presahuje rozmer národného záujmu. Či si to pripustíme, alebo nie, každá z krajín sa stáva súčasťou väčšieho celku a výzvam, ktoré súčasná situácia so sebou prináša, musíme čeliť všetci, pričom nejde len o problém migrácie, ktorá je v poslednom období tak často skloňovanou témou. Hovoríme predovšetkým o možnostiach využívať čoraz vyspelejšie technológie, či neobmedzenú dostupnosť tovarov a služieb majúciach dopad na životné prostredie, ktorého súčasťou sme my všetci, a v neposlednom rade i na pracovné podmienky zamestnancov, či možnostiach cestovať takmer bez obmedzenia so zámerom naplniť svoje študijné, pracovné či záujmové ciele.

Aj napriek zdanlivo vyčerpávajúcemu spracovaniu údajov v predloženej správe, tento dokument nemožno z obsahového či štatistického pohľadu ani zďaleka považovať za vyčerpávajúci. Zverejnené dokumenty týkajúce sa teoretických východísk problematiky ([PISA 2018 Global Competence Framework](#)) a medzinárodná databáza predstavuje súbor údajov poskytujúcich komplexný pohľad na výsledky oblasti globálnych kompetencií v medzinárodnej štúdii PISA 2018. Všetky zverejnené dokumenty, ktoré OECD ako organizátor merania zverejňuje, poskytujú široké výskumné možnosti pre zainteresovanú odbornú i laickú verejnosť. Záver tejto správy je preto zároveň aj veľkou výzvou realizátorov merania na Slovensku, aby bol výsledok merania PISA v akejkoľvek zo sledovaných oblastí (globálne kompetencie, čitateľská gramotnosť, matematická gramotnosť, prírodovedná gramotnosť, finančná gramotnosť) podrobnejšie spracovaný tak, aby zmysluplným spôsobom poskytol spätnú väzbu vzdelávacím snahám na Slovensku, a bol tak praktickým poďakovaním všetkým riaditeľom, učiteľom, žiakom a ostatným zamestnancom škôl, ktorí jeho realizácii venovali svoj čas a úsilie.

Ďakujeme.

Zoznam použitej literatúry

1. **OECD (2018)** *PREPARING OUR YOUTH FOR AN INCLUSIVE AND SUSTAINABLE WORLD - The OECD PISA global competence framework* <https://www.oecd.org/pisa/Handbook-PISA-2018-Global-Competence.pdf>
2. **OECD (2020)**, *PISA 2018 Results (Volume VI): Are Students Ready to Thrive in an Interconnected World?*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/d5f68679-en>.

Zoznam grafov a tabuliek

Tabuľka 1 Zložky testových úloh v štúdii PISA 2018

Tabuľka 2 Krátke zhrnutie výsledku SR pre oblasť globálnych kompetencií PISA 2018

Tabuľka 3 Globálne kompetencie v štúdii PISA 2018 – umiestnenie krajín v cykle PISA 2018

Tabuľka 4 Percentuálne zastúpenie žiakov vo vedomostných úrovniach

Tabuľka 5 Percentuálne zastúpenie žiakov vo vedomostných úrovniach podľa typu školy

Tabuľka 6 Priemerné dosiahnuté skóre v oblasti globálnych kompetencií dievčat a chlapcov (porovnanie SR a priemeru zúčastnených krajín)

Graf 1 Percentuálne rozdelenie žiakov do jednotlivých vedomostných úrovní v oblasti globálnych kompetencií

Graf 2 Percentuálne zastúpenie žiakov, ktorí vyjadrili schopnosť samostatne vykonať vedené úlohy (dotazníková položka ST196)

Graf 3 Percentuálne zastúpenie žiakov, ktorí vyjadrili mieru informovanosti o vybraných témach (dotazníková položka ST197)

Graf 4 Percentuálne zastúpenie žiakov, ktorí vyjadrili zapájanie sa do rôznych aktivít (dotazníková položka ST222)

Graf 5 Percentuálne zastúpenie žiakov, ktorí vyjadrili, či sa na vyučovaní realizujú vybrané aktivity (dotazníková položka ST221)

Zoznam príloh

Príloha 1 Opis vedomostných/referenčných úrovní pre oblasť globálnych kompetencií PISA 2018

Príloha 2 Uvoľnené úlohy z oblasti globálnych kompetencií PISA 2018

Príloha 1 Opis vedomostných/referenčných úrovní pre oblasť globálnych kompetencií PISA 2018

Úroveň	Dolná hranica skóre	Charakteristika
5	661	Žiaci, ktorí sa svojím výkonom zaradili do úrovne 5, dokážu identifikovať a analyzovať rôzne perspektívy. Dokážu uvažovať o myšlienkach a vytvárať predpoklady presahujúce množstvo informácií, ktoré majú k uvedenému problému k dispozícii. Dokážu tiež efektívne vyhodnotiť veľké množstvá informácií. S týmto množstvom informácií dokážu pracovať bez toho, aby boli v rámci scenára predloženého v úlohe k dispozícii dodatočné pomocné informácie. Znamená to, že samostatne dokážu prepájať jednotlivé prvky daného problému. Žiaci dokážu efektívne vysvetliť rôzne situácie a ich zložky, ktoré si vyžadujú zapojenie komplexných procesov myslenia, ako sú napríklad rozpoznanie neočakávaných dôsledkov, vyhodnotenie informácie tak, aby dokázali rozlíšiť, či je zdroj, v ktorom sa táto informácia nachádza zaujatý (neobjektívny) alebo naopak. Rovnako dokážu určiť, aké budú krátkodobé či dlhodobé dôsledky aktivít. Žiaci, ktorí dosiahli výkon na úrovni 5, sú schopní vytvárať si komplexné modely situácie, ktorá je opísaná v podnete úlohy, aby mohli vyriešiť stanovený problém. Stabilne preukazujú, že sú schopní vysvetliť situácie objavujúce sa v rôznych činnostiach týkajúcich sa problematiky.
4	596	Žiaci, ktorí sa svojím výkonom zaradili do úrovne 4, dokážu identifikovať a analyzovať až päť rôznych perspektív daného problému. Prejavujú schopnosť uvažovať nad rámec informácií, ktoré sú v texte uvedené explicitne, zároveň dokážu vyhodnotiť veľké množstvo informácií. Toto hodnotenie informácií má však oporu v poskytnutých informáciách, akými sú napríklad poznatky uvedené v scenári úlohy. Tieto poznatky môžu uľahčiť vzájomné prepájanie medzi rôznymi časťami informácie v rámci daného problému. Žiaci dokážu uviesť opisy situácií, ktoré pre nich nie sú až také známe, alebo takých situácií, ktoré si vyžadujú hlbšie premýšľanie. Takými sú napríklad situácie vyžadujúce si zdôvodnenie príčinných vzťahov. Žiaci dokážu tiež vysvetliť rôzne situácie a rôzne aspekty konkrétnej situácie. Stabilne preukazujú, že sú schopní vyhodnotiť, opísať a/alebo vysvetliť situácie objavujúce sa v rôznych činnostiach týkajúcich sa problematiky.
3	531	Žiaci, ktorí sa svojím výkonom zaradili do úrovne 3, dokážu identifikovať a analyzovať tri rôzne perspektívy danej situácie. Na tejto úrovni je možné pozorovať istý kompromis medzi schopnosťou žiakov uvažovať nad rámec explicitne uvedených informácií, ktoré sú k problému uvedené, a množstvom informácií, ktoré je potrebné vyhodnotiť. Žiaci dokážu uvažovať nad rámec informácií, ktoré sa k problému uvádzajú, avšak množstvo informácií, ktoré je potrebné vyhodnotiť je minimálne. Podobne to platí aj naopak, že žiaci na tejto úrovni preukážu schopnosť vyhodnotiť väčšie množstvo informácií, no iba v prípade, že úloha si nevyžaduje taký spôsob uvažovania, ktorý príliš presahuje informácie, ktoré sú pre problém uvedené. Za týchto podmienok dokážu žiaci v rámci úlohy vyhodnotiť stredné alebo väčšie množstvo informácií. Žiaci dokážu tiež vysvetliť rôzne situácie alebo rôzne aspekty konkrétnej situácie. Stabilne preukazujú, že sú schopní vyhodnotiť, opísať a/alebo vysvetliť situácie objavujúce sa v rôznych činnostiach týkajúcich sa problematiky.
2	466	Žiaci, ktorí sa svojím výkonom zaradili do úrovne 2, dokážu správne identifikovať dve rôzne perspektívy danej situácie. Dokážu uvažovať nad rámec opísanej situácie, keď množstvo informácií zostáva minimálne. Ak je úlohou žiaka uvažovať o informáciách, ktoré sú v probléme uvedené, žiaci na tejto úrovni dokážu vyhodnotiť minimálne až stredné množstvo informácií. Žiaci dokážu opísať situáciu alebo aspekty situácie, dokážu tiež zistiť, aké je správne vysvetlenie situácie. Ak majú vyhodnotiť minimálne množstvo informácií, sú schopní vysvetliť rôzne situácie alebo rôzne aspekty konkrétnej situácie.
1	401	Žiaci, ktorí sa svojím výkonom zaradili do úrovne 1, dokážu správne identifikovať jednu perspektívu a použiť informácie z tejto perspektívy na vyriešenie úlohy. Dokážu uvažovať nad rámec informácií explicitne uvedených v podnete alebo úlohe a porozumieť situácii, ktorú nepoznajú. Je to tak však iba v prípade, že veľmi dobre poznajú samotný kontext podnetu alebo úlohy. Príkladom je napríklad položka, v ktorej majú žiaci informáciu o nutnosti presťahovania sa na iné miesto. Príčinou tohto presunu môže byť neznáma situácia (napr. klimatická zmena). Problémy spojené so sťahovaním sú žiakovi známe, dokáže sa „vžiť do situácie iných“, uvažuje nad tým, aké to je alebo, aké by to mohlo byť, keď sa sťahuje na iné miesto. Žiaci na tejto úrovni sú schopní pri riešení úlohy vyhodnotiť minimálne množstvo informácií. Žiaci dokážu opísať situáciu alebo aspekty situácie.